

Oprørsbekæmpelse og orientalisme
AMERIKANSK COUNTER-INSURGENCY I
IRAK OG STRATEGIEN MOD ISLAMISK STAT

AF
LARS ERSLEV ANDERSEN

Da *Islamisk Stat i Irak og Levanten* (ISIL) i juni 2014 erobrede Iraks næststørste by Mosul, kom det som en overraskelse for især vestlige medier og politikere. Optakten til Irakkriegen, der blev indledt med amerikanske luftangreb mod landets diktator Saddam Hussein marts 2003, var blevet dækket massivt af medierne, der også rapporterede intensivt fra krigen i dens første år. Krigen forløb på ingen måde, som USA havde håbet, og det skulle vise sig at være langt vanskeligere at skabe et stabilt og sikkert, demokratisk og velstående Irak end fortalene for krigen havde argumenteret for. I stedet blev Irak scene for sektarisk vold, der i de centrale og sydlige områder havde karakter af borgerkrig, uden at den amerikansk ledede koalition kunne vende den eskalerende voldsspiral før 2007, hvor en ny strategi blev virkeliggjort og tilsyneladende fra 2008 fik volden til at falde. Danmark trak sig ud af krigen i 2007, andre stater fulgte, og i takt med dæmpningen af volden gled Irak længere og længere væk fra mediernes overskrifter og politikernes opmærksomhed. Med udgangen af 2011 trak USA sine styrker ud, og trods opblussen af volden, politisk lammelse og stadig mere tydelig autoritær ledelse fra premierministeren Nuri al-Maliki, der mere regerede landet som diktator end som politisk valgt leder, gled Irak og forholdene i landet helt ud af den internationale medieverdens fokus. For medier og politikere verden over var ISIL's erobring af Mosul og den styrke, gruppen viste over en flygtende irakisk hær, en kæmpe overraskelse. På trods af, at ISIL i stigende grad havde gjort sig gældende både i borgerkrigen i Syrien og i Anbarprovinsen i Irak, var gruppen noget nær ukendt i mainstream medier og blandt politikere, og endnu mere bemærkelsesværdigt var den trussel, ISIL udgjorde

mod stabiliteten i Irak, stærkt undervurderet eller ligefrem fraværende i efterretningskilder.¹

ISIL's overraskende fremstormen var naturligvis stærkt befordrende for spredning af konspirationsteorier, og hurtigt bredte der sig på forskellige internetsider og sociale medier en teori om, at ISIL var blevet trænet, udstyret og organiseret af et samarbejde mellem Israel og USA, og at lederen, Abu Bakr al-Baghdadi, i virkeligheden var blevet trænet af CIA og den israelske efterretningstjeneste Mossad i Israel, mens han officielt havde siddet i det amerikanske ledede Camp Bucca-fængsel i Irak 2004-2009. Teorien kunne endvidere berette om, at krigere fra ISIL var blevet trænet i lejre i Jordan. Der er selvfølgelig tale om vilde og udokumenterede påstande uden hold i virkeligheden.

Men der går ikke røg af en brand uden ild, og faktisk har de amerikanske styrker organiseret og trænet nogle af de grupper og krigere, som i dag kæmper sammen med Islamisk Stat (IS). For at forstå, hvorfor Irak i 2014 igen blev skueplads for en borgerkrig, der kom højt på den internationale dagsorden, og hvordan sammenhængen mellem den opblussende vold og borgerkrigen i nabolandet Syrien skal ses, er det nødvendigt med et analytisk tilbageblik på krigen mod Irak, den måde, USA førte krigen på, samt de nye politiske dynamikker lokalt og nationalt, krigen og dens forvaltning førte med sig. Det afgørende vendepunkt i krigen kom i 2007, hvor USA indledte *the Surge*, forøgelsen af antallet af amerikanske tropper, samt ændrede strategien i oprørsbekæmpelse til at prioritere samarbejde med og beskyttelse af de lokale (*turn to the locals*) i stedet for fra højtbeskyttede militærlejre helt afsondret fra lokalbefolkningen at jage og dræbe oprørere, der især bestod af salafi-orienterede sunnimuslimske grupper, hvoraf nogle havde tilknytning til al-Qaeda. I den nye strategi trænede de amerikanske tropper omkring 100.000 irakere i oprørsbekæmpelse. Denne artikel undersøger, hvad baggrunden for ændringen i strategien i 2007 var, hvad den mere præcis gik ud på, og hvorfor den i nogle år faktisk lignede en succes, hvor volden gik betydeligt ned, og den sunnimuslimske politiske opbakning til en irakisk stat voksede. Dernæst analyseres, hvorfor nedgangen i volden og den relative politiske stabilitet fra 2010 og især fra udgangen af 2011, hvor USA trak sine tropper hjem, afløstes af ny voldseskalering og politisk konflikt, der i 2014 førte til regulær borgerkrig, da ISIL erobrede Mosul.

Med sin kritiske undersøgelse af *the Surge* og den såkaldte *Anbar Awakening*, hvor lokale stammer tilbød at arbejde sammen med de

¹ Lars Erslev Andersen: *Islamisk Stat i Irak og Syrien. Kalifatets Orden Skaber Kaos i Den Nye Krig Mod Terror*, DIIS report 2014: 28, s. 12 ff.

amerikanske i oprørsbekæmpelsen, fremstiller artiklen de langtrækkende politiske konsekvenser af den amerikanske strategi for oprørsbekæmpelse ved at alliere sig med lokalbefolkning under sloganet *winning hearts and minds*. Konfronteret med den stadig voksende vold i den irakiske Anbar-provins trods massive (kinetiske) militære operationer i 2006 ændrede den netop tiltrådte øverste militære leder David Petraeus med George W. Bush-regeringens opbakning i februar 2007 strategien til en decideret oprørsbekæmpelses strategi (Counterinsurgency, COIN). På det tidspunkt var de lokale klemte mellem den irakiske hær og amerikanernes krig mod oprørerne, og krigen blev yderligere kompliceret af, at shiamuslimske militser også blandede sig og gjorde byerne i Anbar til rene slagmarker. David Petraeus og hans rådgiver, den australske oberst og antropolog David Kilcullen, skiftede strategi fra „at dræbe fjenden til at beskytte de lokale“, der involverede træning af lokale militser, som fik logistisk og efterretningsmæssig støtte såvel som våben og finansiering fra amerikanerne. Tilsyneladende virkede denne alliance, eftersom volden i Anbar og Irak faktisk faldt dramatisk. Stammelederne havde fået lovning på at blive inkluderet i det politiske establishment i Bagdad, og militserne, at de ville blive optaget i den irakiske hær. Intet af dette skete dog, og i dag er det en udbredt opfattelse, at den vigtigste grund til voldens tilbagevenden i Irak er, at den shiamuslimsk dominerede regering i Bagdad under ledelse af Nuri al-Maliki og under stor indflydelse fra Iran førte en stærk sekterisk politik, som marginaliserede sunnimuslimerne og dermed lagde grunde til et fornyet oprør. David Petraeus' COIN-strategi kunne have virket, dersom Maliki havde droppet sin sekteriske politik eller var blevet presset til det af USA, som i stedet trak sine tropper ud i december 2011. Spørgsmålet er imidlertid, om denne vurdering er rigtig, eller om problemerne i Irak i dag også må tilskrives strategien, der i høj grad militariserede lokalbefolkningen, som blev oversvømmet af trænede krigere og våben, og dermed bidrog til at lægge grunden for borgerkrigen, der brød ud med erobringen af Mosul?

Dette spørgsmål er vigtigt, fordi svaret på det kan kaste kritisk lys over COIN-strategien, og hvorfor den ikke har virket f.eks. i Afghanistan og Somalia, og mere specifikt om den kan bruges i en bekæmpelse af IS, sådan som USA i store træk gjorde brug af den i sin strategi i 2014, og som blev (og i skrivende stund stadig bliver) støttet af Danmark, bl.a. med kampfly og træningsenheder i Anbar og Irakisk Kurdistan. Kort sagt: Hvordan kan vi vurdere COIN-strategien, og er der erfaringer i den, som kan bruges i andre oprørskrige, herunder i krigen mod IS?

Irakkrigens fejltagelser

Trods mange advarsler og stærk kritik fra mange sider indledte USA og en koalition af villige stater krig i Irak i marts 2003 med det formål at fjerne den irakiske diktator Saddam Hussein fra magten, indføre demokrati og starte en demokratibølge i det arabiske Mellemøsten. Saddam Hussein blev væltet, taget til fange af amerikanerne og senere overgivet til irakerne, der fik ham hængt i et fængsel. Alt andet gik akkurat lige så galt, som advarslerne havde profeteret og endog på nogle punkter endnu værre på grund af de fatale fejl, især amerikanerne begik, da „freden skulle vindes“.

En af de mest graverende fejltagelser, der fremdeles er en væsentlig forhindring for, at demokrati kan etableres i landet og formentlig endnu værre, at der ikke er styrke til at bekæmpe ISIL, da gruppen indtog Mosul, var opløsningen af den irakiske hær, der havde udgjort Saddams Husseins magtbase, samt igangsættelse af en meget nidkær og omfattende debaathificering – dvs. afskedigelse af alle tidligere Baath-medlemmer og nidkær forfølgelse af dem.² Denne har været – trods forsøg på via lovgivning at få den stoppet – et af de vigtigste instrumenter, de nye irakiske magthavere brugte til at holde oppositionspolitikere og politiske modstandere fra magten. Deres rivaler blev beskyldt for at være gamle Baath-medlemmer – hvilket omtrent var det samme som at blive beskyldt for at være „terrorist“ – hvorefter de er blevet fordrevet, sat i fængsel eller likvideret. Dette betød, at store grupper i det irakiske samfund blev holdt uden for både politisk indflydelse og karrieremuligheder i statsapparatet. Det var især sunnimuslimer, der blev marginaliserede, forfulgt og undertrykt, men hvis shiamuslimer eller andre som f.eks. kurdere kom på tværs af de nye magthavere efter Saddam, risikerede de samme hårdhændede behandling.³

Beslutningen om at forbyde alt og alle, der havde med Baath-partiet at gøre, og opløsningen af de irakiske sikkerhedsstyrker blev taget af den amerikanske diplomat Lewis Paul Bremer III (Jerry Bremer), som allerede 11. Maj 2003 afløste den pensionerede general Jay Garner som leder af den amerikanske besættelsesstyrke i Irak. Udfordringerne i Irak var mildest talt kolossale, og Bush-regeringen mente, der skulle en leder med nærmest uindskrænket magt til at varetage opgaven. Valget faldt på Bremer, der i juni blev chef for den netop etablerede overgangsregering (*Coalition Provisional Authority*, CPA) med ret

² For analyse og dokumentation se f.eks. James P. Pfiffner: „US Blunders in Iraq: De-Baathification and Disbanding the Army“, *Intelligence and National Security*, Bind. 25 (2010), nr. 1, s. 76-85.

³ Dette er veldokumenteret i rapporter fra Human Right Watch og Amnesty International.

til at lede gennem udstedelse af dekret. Første dekret, Order No. 1, var beslutningen om debaathificering, og Order No. 2 var ordren om opløsningen af sikkerhedsstyrkerne. I lyset af, at der faktisk havde været diskussion om netop disse to tiltag forud for krigen, samt at USA havde erfaringer med ledelse af stater, der var besat som Japan og Tykland efter 2.

Verdenskrig, var Bremers beslutninger ganske overraskende. Lige inden krigen havde en amerikansk professor fra Naval Postgraduate School in Monterey, Douglas Porch, skrevet en fascinerende artikel, „Germany, Japan and de-Ba'athification of Iraq“, hvori han konkluderede: „In short, „de-Ba'athification of Iraq should prove relatively easy, because Saddam has already carried out that task (...) The Republican Guard and the security apparatus should be cleansed and reformed but not abolished. All states, especially new regimes in volatile regions of the world, require security“.⁴ På baggrund af sin analyse af forløbene i Japan og de-nazificering i Tyskland argumenterede Porch (og andre med ham) for stærk begrænset debaathificering. Når Bremer alligevel tog de fatale beslutninger, skyldtes det bekymring for, at tidligere medlemmer af Saddam Husseins regering og institutioner udgjorde en seriøs sikkerhedstrussel mod CPA, som de måske ville gennemføre et mod-kup mod.⁵ Sammenholdt med risiko for mod-kup, der må antages at have været lille, og de fatale konsekvenser, Bremers ordrer vedrørende debaathificering havde for den efterfølgende udvikling i Irak, må hans beslutninger vurderes som nogle af de mest alvorlige fejl i USA's håndtering af krigen og besættelsen. Desværre var de langt fra de eneste fejl. Under et todages besøg i England i 2006 sagde den daværende amerikanske udenrigsminister Condoleezza Rice, at USA havde begået tusinder af fejl i Irak.⁶ Gennemgående i de mange fejl var, at USA bidrog til at forstærke sekterismen i Irak ved at cementere tredelingen af staten mellem tre befolkningsgrupper, sunni- og shiamuslimer samt kurdere, frem for at modvirke den.

Det var en kæmpe opgave, der ventede USA og koalitionen efter fjernelsen af Saddam Hussein: Der var ingen eksisterende centraladministration, og der var heller ingen kompetente mennesker til at bygge en op, for de var sendt ud i mørket af debaathificeringen. Ameri-

⁴ Douglas Porch: „Germany, Japan and the De-ba'athification of Iraq“, *Strategic Insights*: Bind 2, nr. 3 (marts 2003), Monterey, California. Naval Postgraduate School 2003 (ikke pagineret).

⁵ Russell Crandall: *America's Dirty Wars. Irregular Warfare from 1776 to the War on Terror*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 371-372.

⁶ Tempest, Matthew: „Rice says 'thousands errors' made in Iraq“, *The Guardian*, 31. marts 2006

kanerne måtte sammen med de eksilirakere, der vendte hjem til Irak med udsigt til magt og karriere, bygge en ny statsadministration op fra grunden. Vandforsyning og elektricitet fungerede kun få timer i døgnet, korrupsion og arbejdsløshed var enorm, og volden og sekterismen voksede. Amerikanerne havde håbet, at der inde i maven på enhver iraker boede en lille oplysningsorienteret, liberal demokrat (en lille Immanuel Kant), der ville springe ud, så snart dikturet var fjernet.⁷ Men så let gik det desværre ikke. Lige fra starten bekræftede koalitionen og USA sekterismen, og meget hurtigt kunne man begynde at se konturerne af det, der med en vis frygt og bæven blev kaldt *libanisering* af Irak: I Libanon var repræsentation og magtdeling mellem de mange forskellige konfessionssamfund blevet indskrevet i forfatningen, således at Libanon er en stat bestående af individer defineret af deres trossamfund fremfor at bestå af statsborgere med lige rettigheder og pligter. Lige fra starten bekræftede invasionsstyrkerne opdelingen i grupper i Irak, hvis rettigheder skulle sikres efter befrielsen. Men herved fik man blot erstattet ét sekterisk styre med et andet, et sunnimuslimsk baseret styre blev erstattet af et shiamuslimsk og iranskstøttet regime med en kurdisk region, der udviklede en stadig større grad af selvstændighed.

Dermed var *libaniseringen* indledt,⁸ og det var i den sammenhæng, at

⁷ En neokonservativ forventning fra ideologer og forskere især tilknyttet American Enterprise Institute (AEI), der længe havde lavet lobbyvirksomhed for militært angreb på og regimeskift i Irak. Argumentet var, at Irak var moden til demokrati, og at et regimeskift i Bagdad ville få de øvrige arabiske regimer til at vælte som dominobrikker og starte en demokratibølge i Mellemøsten i lighed med den, man havde set i Østeuropa i forbindelse med ophøret af den kolde krig. For en samlet fremstilling af argumentet se Lawrence F. Kaplan & William Kristol: *The War over Iraq. Saddam's Tyranny and America's Mission*, Encounter Books, San Francisco 2003.

⁸ Raad Alkadiri & Chris Toensing: „The Iraqi Governing Council's Sectarian Hue“, *Middle East Research and Information Project, Merip*, August 2003, hvor forfatterne advarer: „At the same time, the US propensity to equate Sunnis with Baathists and the latter with „Saddam loyalists,“ combined with the fact that most attacks on US forces have taken place in the „Sunni triangle,“ has meant that Sunni Arabs have borne the brunt of US counter-insurgency operations. All this has exacerbated fears among Sunni Arabs that they are being purposely marginalized, something that could encourage the community to organize on a sectarian basis in the future and to provide at least tacit support for violent resistance to the CPA. Observing this dynamic, the liberal Shiite intellectual Laith Kubba has written in the Financial Times that the IGC should expand its ranks to embrace members from the Sunni triangle. Otherwise, latent tensions between Sunni Arabs on one side, and the Shiites and the Kurds on the other, will be heightened, potentially laying the foundations for the „Leba-

man hurtigt begyndte forberedelserne til et demokratisk valg til et nyt parlament, der kom til at finde sted allerede i januar 2005. På trods af manglende demokratiske institutioner og traditioner, fravær af valgkamp, fordi sikkerhedssituationen ikke tillod vælgermøder, anonyme kandidater, vold, korrupsion, valgsnyd og sunnimuslimsk boykot i nogle provinser, blev valget af lederne fra koalitionen set som en succes og bekræftelse på, at Irak nu gik over i en ny fase i sin historie. Man hæftede sig ved, at volden relativt set var mindre end frygtet, og valgdeltagelsen overaskende høj. Men det siger sig selv, at et valg i den sammenhæng og på den baggrund kun kunne have en tynd fernis af demokrati, hvilket studier efterfølgende har bekræftet.⁹ Formålet med valget var først og fremmest at vælge et parlament, som kunne stå for den vanskelige proces at få udfærdiget en ny forfatning, der faktisk blev bekræftet ved en folkeafstemning i oktober samme år. Det store problem var selvfølgelig, at sunnimuslimerne på grund af stor boykot kun var magert repræsenteret i parlamentet og derfor var uden indflydelse på processen.¹⁰ Desværre mente USA og koalitionen, at det var den forkerte leder, Ibrahim al-Jaafari, irakerne havde valgt som premierminister. Han evnede ikke at sætte en stopper for den sekteriske vold, mente man, og nød derfor ikke opbakning i Washington og London. Den britiske og den amerikanske udenrigsminister, Jack Straw og Condoleezza Rice, blev sendt på mission til Bagdad, hvor det lykkedes dem at overtale Jaafari til at trække sig og give plads til en ny leder.¹¹ Valget faldt på Nuri al-Maliki, der sad på premierministerposten frem til august 2014, hvor han trak sig – igen efter pres fra USA.

Identitetspolitik under og efter Saddam Hussein

I stedet for demokrati og stabilitet åbnede krigen i Irak for alle slags konflikter på kryds og tværs i det irakiske samfund og overordnet mellem de tre store befolkningsgrupper: sunni- og shiamuslimer og kur-

nonization“ of Iraq“.

⁹ Ziad Al-Ali: *The Struggle for Iraq's Future. How Corruption, Incompetence and Sectarianism have undermined Democracy*, Yale University Press, New Haven 2014.

¹⁰ *Iraq: Don't Rush the Constitution*, Middle East Report Nr. 42, 2. juni, 2005, International Crisis Group (ICG).

¹¹ Roger Hardy: „Iraq conflict thwarts PM Jaafari“, BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4932692.stm; Condoleezza Rice and Jack Straw in Iraq to break government deadlock, <http://www.lexpress.mu/node/171730> Jaafari blev i øvrigt udpeget som udenrigsminister af Haidar al-Abadi, der dannede ny irakisk regering i august 2014, efter at forgængereren, Nuri al-Maliki, led samme skæbne som sin forgænger og blev tvunget til at gå af efter internationalt (in casu: amerikansk) pres.

dere. Denne tredeling af det irakiske samfund blev forstærket af krigen og den amerikanske måde at forstå Irak på. I århundreder var forskellene mellem de tre grupper, navnlig mellem sunni- og shiamuslimer, mindre udtalte og nogle gange helt udviskede. Under Saddam Hussein var den vigtigste identitetsmarkør, om man var en del af diktatorens irakiske regime eller var i opposition til det. Ikke desto mindre blev grundlaget for sekterismen lagt under Saddam Hussein: I de oliेरige områder i nord på grænsen mellem arabisk og kurdisk Irak, især i de såkaldte *disputed areas* omkring olieområdet ved Kirkuk, gennemførte Hussein en etnisk udrensning i form af et egentlig folkemord på det kurdiske samfund, der i 1988 blev bombet med kemiske våben (Anfal-kampagnen 1986-1989), samt gennem tvangsflytninger af befolkningsgrupper med det formål at få etniske arabere til at bebo de kurdiske områder.¹² Selvom kurdere var repræsenteret i det irakiske regime, gennemførte Saddam Hussein en politik, der klart sigtede mod fuld kontrol over de oliेरige områder i Irakisk Kurdistan, hvilket naturligvis førte til stor kurdisk opposition mod hans regime. Tilsvarende sigtede Saddam Hussein mod at kontrollere de shiamuslimsk dominerede områder syd for Bagdad, dels fordi de ligeledes er oliेरige, dels fordi shiamuslimerne er den største befolkningsgruppe i Irak og derfor var en potentiel trussel mod det sunnimuslimsk baserede Saddam-regime og endelig efter den iranske revolution i 1979 havde fået en stærk alliancepartner i Ayatollah-regimet i Teheran, som Saddam Hussein i 1980 indledte krig imod. Saddam Hussein var bekymret for, at de irakiske shiamuslimer ville alliere sig med Iran efter den shiamuslimske revolution, og den iranske leder Ayatollah Khomeinis trusler om at ville eksportere revolutionen til Jerusalem gennem Basra i Irak fik både Irak og de arabiske Golfstater til at mobilisere. Dertil kom, at Saddam Hussein så muligheden for, at et angreb på Iran kunne give Irak større fodfæste i den øverste del af Den Persiske Golf og dermed bedre kontrol over olieressourcer her og ikke mindst kontrol over havne til udskibning af olie. Krigen mod Iran gik ikke efter Saddam Husseins plan, men kom til at vare i otte år med voldsomme tab på begge sider og uden egentlig vinder. For de shiamuslimske befolkninger indebar krigen massiv undertrykkelse, og de måtte tillige se de frugtbare marskområder tørre ud dels som følge af tørke, dels som følge af systematisk dræning iværksat af Saddam Hussein, der ville bruge områderne til at køre kampvogne gennem dem mod Iran.¹³ Endvidere

¹² Joost R. Hiltermann: *A Poisonous Affair. America, Iraq, and the Gassing of Halabja*, Cambridge University Press, Cambridge 2007.

¹³ Saddam Hussein-regimets undertrykkelse af de shiamuslimske marskarabere indbefattede: "poisoning, explosions and the burning of houses",

gennemførte Saddam Hussein en såkaldt troskampagne, hvor efterretningstjenesten skulle promovere sunnimuslimsk salafisme (fundamentalistisk tolkning af islam) med henblik på at mobilisere sunnimuslimer mod det iranske shiamuslimsk baserede styre. Denne troskampagne fortsatte efter våbenhvilen med Iran i 1988, fordi Irak nu sigtede mod at underminere de konservative arabiske Golfregimer, der gennem lån havde finansieret Saddams krig mod Iran og efter krigen krævede lånene tilbagebetalt: Troskampagnen fremstillede de arabiske magthavere som afvigere fra islams sande vej for dermed at undergrave deres legitimitet.¹⁴ Resultatet af troskampagnen var en islamisering af det irakiske samfund, især i Anbar, men også af Saddams regime, hvor kvindelige sekulære politikere begyndte at klæde sig islamisk, og hvor unge officerer blev skolet i politisk islam. Dermed blev sekterisme forstærket, og identitetspolitik, hvor folk mobiliseres på baggrund af forskelle mellem etnisk eller religiøse tilhørsforhold, blev mere udbredt.¹⁵ Med den målrettede undertrykkelse af shiamuslimer og kurdere skabte Saddam Hussein en opposition, der greb magten, da USA fjernede Saddams regime og forbød Baathpartiet. Ud over at lægge grunden til sekterisk politik og had mellem de forskellige etniske og religiøse grupperinger førte troskampagnen også til en islamisering af den irakiske hær, hvilket gør det forståeligt, at officerer, der blev fyret og forfulgt som følge af Bremers ordrer, ikke havde store ideologiske problemer med at arbejde sammen med de salafistiske jihad-grupper og senere IS.

Saddam Hussein fik ikke det ud af krigen mod Iran, som var målet, men sad derimod tilbage med en stor krigsgæld. Angrebet på Kuwait 1990 kunne både indfri målene med kontrol over udskibning af olie og samtidig med en annektering af de kuwaitiske oliefelter slette gælden i en håndvending. FN, USA og en samlet international koalition, hvor kun Yemen, Jordan og Den Palæstinensiske Frihedsorganisation (PLO) stod uden for, endte med militært at smide Irak ud af Kuwait i

assassinations of 'hostile elements', the use of 'helicopters, supported by military aircraft', a range of economic measures, such as blockade and 'a ban on the sale of fish', and 'the possibility of regrouping the Marsh villages on dry land", her citeret fra regeringsdokument fundet af kurdiske sikkerhedsstyrker i Erbil og videregivet til amerikanerne (fordi FN ikke havde kapacitet til at håndtere dem). Her citeret fra Christopher Mitchell: "Assault on the Marshlands", i Emma Nicholson & Peter Clark (red.): *The Iraqi Marshlands. A Human and Environmental Study*, Politico's Publishing, London 2002.

¹⁴ Amatzia Baram: „From Militant Secularism to Islamism: The Iraqi Ba'ath Regime 1968-2003“, *Occasional Paper*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Oktober 2011.

¹⁵ Smst.

februar 1991.¹⁶ Under denne krig opdagede USA, at Irak hemmeligt havde opbygget store lagre af masseødelæggelsesvåben (kemiske og biologiske), og FN underlagde Irak omfattende sanktioner. Samtidig havde den amerikanske præsident George Bush opfordret shiamuslimerne i syd og kurderne i nord til at gøre oprør mod Saddams Husseins regime, men da de gjorde det, fik de ingen hjælp, men blevet jaget på flugt af Saddams tropper, der brugte sit luftvåben til at bekriige oprørerne.¹⁷ FN reagerede ved at oprette såkaldte flyveforbudszoner i nord og syd, der blev håndhævet af amerikanerne (i begyndelsen sammen med Storbritannien og Frankrig) fra baser i Tyrkiet og Kuwait. For kurderne gav det mulighed for at etablere sig som selvstyrende region, der både oplevede betydelige velstandstigninger og stor sikkerhed, og for shiamuslimerne fortsatte Saddam Hussein-regimets massive undertrykkelse. Begge grupper havde derfor al mulig grund til at gribe efter magten, da muligheden bød sig efter Saddams fald. Kurderne søgte øget autonomi, mens shiamuslimerne satte sig på magten i Bagdad uden villighed til at give andre grupper regulær indflydelse. I Bagdad indledtes en regulær etnisk udrensning af sunnimuslimer fra de shiamuslimske kvarterer i byen. I forsøg på at undgå sekteriske konflikter bidrog amerikanerne til denne proces med det resultat, at sekterismen mellem sunni- og shiamuslimer blev øget betragteligt. Konsekvensen var, at kurderne udviklede sig stadig mere autonomt, at shiamuslimerne med fortsat støtte fra Iran konsoliderede sig på magten i Bagdad og Sydirak, og at sunnimuslimerne systematisk blev marginaliseret i både den økonomiske og politiske udvikling og i vid udstrækning nægtet adgang til job i de irakiske sikkerhedsstyrker, i den offentlige statslige administration og til det politiske establishment i Bagdad.

Debaathificeringen havde sendt hele centraladministrationen ud i arbejdsløshed. Personer med blot nogen kompetence måtte rekrutteres i de kurdiske områder, blandt shiamuslimer, navnlig fra syd, samt især blandt eksilirakere, der havde været borte fra landet i årevis og havde deres egne store interesser og beklageligvis kun små erfaringer med at lede et statsapparat. I første omgang forsøgte amerikanerne at lede staten selv, uden succes: Hverken politisk, i opbygningen af nye institutioner, eller hvad angik kampen mod den stigende sekteriske vold, terrorisme og sabotage mod de amerikanske projekter, fik de indsatte amerikanske ledere styr på tingene.¹⁸ I stedet rekrutterede

¹⁶ Lars Erslev Andersen: *Den Amerikanske Orden. USA og det moderne Mellemøsten.*, Aschehoug, København 2003, s. 199ff.

¹⁷ Smst.

¹⁸ Senior korrespondent på *The Washington Post* Rajiv Chandrasekaran var ud-

politikere fra det shiamuslimske samfund fra egne rækker, mens alle andre nidkært blev holdt ude og nede med støtte fra Iran. Som sådan kan man godt tale om en sunni-shia-konflikt i Irak, men dens rødder er ikke religiøse: Den skyldes den måde, Saddam Hussein organiserede sin magt på.¹⁹

Det shiamuslimske befolkningsflertal er ikke en homogen gruppe. Faktisk har der været mange blodige opgør mellem forskellige grupper med forskellige dagsordener, ligesom der er mange shiamuslimer, der meget mere forstår sig selv som sekulære uden nogen form for religiøs dagsorden. Lige så lidt kan man betegne sunnimuslimerne som én gruppe. De politiske forandringer fremmede identitetsmarkører både for shia- og sunnimuslimer bl.a. og måske ikke mindst på grund af den fortolkning af det irakiske samfund, koalitionen bragte med sig efter inspiration af en magtfuld shiamuslimsk lobby af eksilirakere i Washington forud for krigen. Dette medførte, at det efter Saddams fald nu var sunnimuslimerne, der kom til at leve med en offerfortælling: Udstødt fra magten i Bagdad, frataget jobmuligheder i hæren, politiet og staten stod de som de store tabere.

Den irakiske jihadist og partisanens teori

Samtidig med at situationen blev stadig værre, strømmede udenlandske jihadister til enten som flygtninge fra krigen i Afghanistan eller decideret som krigere, der ville kæmpe mod USA og koalitionen af de villige der. For al-Qaeda-ledelsen og tilhængerne blev Irak en mulighed for både at rette et angreb tilbage mod USA og etablere en erstatning for det islamiske emirat, som krigen i Afghanistan havde fjernet. Der var i Irak ingen organiserede modstandsgrupper, der stod klar til at fortsætte kampen mod invasionsstyrkerne, da den irakiske hær var nedkæmpet, hvilket allerede skete i krigens første måneder. Men tilstedeværende al-Qaeda-sympatisører indledte sammen med tilrejsende jihadister en oprørskamp, der helt fulgte skemaet for den klassiske partisanekrig, som beskrevet af den tyske statsretsteoretiker Carl Schmitt.

På grund af sin tilknytning til nazistpartiet og naziregimet er Carl Schmitt en stærkt kontroversiel forsker, der er kendt i forskningen, men sjældent citeret med undtagelse af i post-strukturalistiske kred-

stationeret i Bagdad under amerikanernes forsøg på at styre Irak efter Saddam Husseins fald, og han har skrevet en indsigtfuld beretning om perioden i sin bog *Den Grønne Zone, En reportage om USA's katastrofale forsøg på at styre Irak efter invasionen*, Gyldendal, København 2009.

¹⁹ Iraks historie frem til lige før Irakkrigen med grundige analyser af de politiske forhold og samfundet under Saddam Hussein findes i Charles Tripp: *A History of Iraq*, Cambridge University Press, Cambridge 2001.

se, hvor kritiske teoretikere som Chantal Mouffe og Giorgio Agamben gerne henviser til ham. Den mest læste og citerede bog i den amerikanske debat om COIN er *U.S. Army Field Manual No. 3-24* (FM 3-24) med forord af den amerikanske general David Petraeus, der udkom online december 2006.²⁰ Manualen blev en bestseller og blev downloadet mere end en million gange. Som påpeget af Patrick Porter i sin bog *Military Orientalism* argumenterer denne manual for en *Cultural Turn* i COIN-strategi, der oversælger *turn to the local*-tilgangen.²¹ Ifølge Porter er ordet „kultur“ nævnt 88 gange og „kulturel“ 90 gange i den 292 sider lange manual, der også refererer til pioneren i britisk krigsførelse i arabisk sammenhæng under 1. Verdenskrig, T.E. Lawrence. Sammen med klassiske tekster af Mao Tse-tung, *On Guerilla Warfare*, og bogen om COIN af den franske officer med erfaring fra fransk oprørsbekæmpelse i Indokina, David Galula, blev FM 3-24 den vigtigste reference i debatten om US COIN-strategi fra 2007.²² Som vi senere skal se, er manualen imidlertid ikke specielt præcis i sin diagnosticering af de dilemmaer, *unintended consequences*, COIN og *turn to the local*-strategien plæderer for, og Galula er temmelig snæver i sin konceptualisering af oprøreren, hvor vi her foretrækker at trække på Carl Schmitts i forsøget på at udvikle en teoretisk ramme for forståelse af oprøreren – eller partisanen, som Schmitt foretrækker at benævne sin figur. Schmitt skriver i en tysk, historisk tradition og trækker derfor meget mere stof ind end f.eks. Galula og er dermed i stand til at fremstille teorien om partisanen filosofisk, historisk, politisk og i militær strategisk sammenhæng fra Carl von Clausewitz til samtidige teorier. Især er Schmitt interessant i perspektivet på den globale krig mod terror – bl.a. gennem observationen, at partisanens kamp føres bag fjendens linjer – der fremstiller sammenhængen mellem oprørskrig et sted (f.eks. Irak) og terrorisme et andet (f.eks. London 2005).²³

²⁰ Den trykte udgave kom i januar 2007: *The U.S. Army/Marine Corps Counterinsurgency Field Manual*, Chicago University Press, Chicago 2007.

²¹ Patrick Porter: *Military Orientalism. Eastern War Through Western Eyes*, Hurst & Company, London 2009, s. 7-8. I bogen analyserer han forholdet mellem krig og kultur og diskuterer herunder *The Hybridity of War*. For en teoretisk diskussion af *hybridity* og COIN se Louise Wiuff Moe. „The Strange Wars of Liberal Peace: The ‚local‘, hybridity and the governing rationalities of counterinsurgent warfare in Somalia“, under review with *Peacebuilding*.

²² David Galula: *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*, Frederick A. Praeger, New York / London: 1964; Mao Tse-tung: *On Guerilla Warfare*, Praeger, New York 1961.

²³ Carl Schmitt: *Theory of the Partisan*, Telos Press Publishing, New York 2007; Lars Erslev Andersen: „Towards a Global Civil War“, Lars Erslev Andersen: *Innocence Lost. Islamism and the Battle over Values and World Order*, University Press

I sin teori om partisanen karakteriserer Schmitt partisanekrig som *irregulær* i modsætning til den moderne statslige hærers regulære krig, der følger nogle klare og vedtagne regler for, hvordan en krig må udkæmpes, hvilke våben der kan anvendes, bestemmelser om at undgå angreb på civile, hvordan krigsfanger skal behandles, krav om, at en soldat skal være genkendelig ved sin uniform og synlige våben etc. I modsætning hertil er partisanen irregulær både i sin fremtoning og i sin måde at føre kampen på. På den måde underminerer han forskellen mellem civil og soldat, og ved at kæmpe hinsides reglerne for krig er hans angreb uforudsigelige og vanskelige at lægge en strategi mod. Partisanens fleksibilitet modsvares af, at den regulære hær er bundet af regler fastlagt i international lov og derfor klart er hæmmet eller let kommer til at forbyde sig mod reglerne, f.eks. når den jager partisanen blandt civile, der er partisanens ideelle skjulested. Med andre ord er den regulære hær i krigen mod partisanen hele tiden udsat for at gøre sig skyldig i krigsforbrydelse, hvilket fører til, at den kriminaliseres og dermed mister legitimitet. Denne risiko for kriminalisering forstærkes i takt med, at der i international ret i løbet af 1900-tallet etableres en jura om partisanen i form af bestemmelser om modstandskamp og rettigheder til modstandskæmpere. På den ene side tvinges den regulære hær i krigen mod partisanen til at anvende irregulære midler, der politisk kan fratage den legitimitet, og på den anden side tildeles partisanen legalitet, der politisk kan bruges til at give ham legitimitet. Lige præcis denne asymmetri har været tydelig i Irakkrigen, hvor USA gang på gang er blevet kriminaliseret for at forbyde sig mod reglerne for krigsførelse som f.eks. i de meget hårde kampe i Fallujah i oktober 2005. Her igangsatte amerikanerne en offensiv med henblik på at bekæmpe oprørerne og terroristerne, men da de i udseende ikke kunne skelnes fra civile irakere, kunne den militære offensiv ikke undgå at gå udover et meget stort antal civile, der enten blev dræbt, sendt på flugt eller fik deres huse ødelagte af de amerikanske bomber. Det var klare brud på regler for krigsførelse med den konsekvens, at USA tabte legitimitet samtidig med, at flere irakere sluttede sig til oprørerne i bekæmpelse af, hvad de opfattede som en illegitim udenlandsk besættelsesmagt.

Ved siden af irregularitet knytter Schmitt tre andre begreber til partisanen. For det første *mobilitet* og teknologiske nyudviklinger: Partisanen har altid adgang til våben og kommunikationsmidler, fordi han både kan udnytte de teknologiske fremskridt, der finder sted, og fordi der altid er en *tredepart*, som er villig til at levere våben og anden støtte. For det andet, at partisanen – til forskel fra almindelig krimina-

litet – altid har en *politisk sag*, der kan støttes: Lige fra begyndelsen har det været klart, at sunnimuslimerne politisk blev marginaliserede og fik deres livsgrundlag undermineret, og netop manglen på politisk at kunne forbedre deres situation fik mange til at slutte sig til oprørerne og terroristerne. For det tredje, at partisanen er motiveret i et *forsvar af territorium*. Det er både den politiske sag og forsvaret af territorium, der forstærker partisanens tilhørsforhold til sit lokalsamfund: Jo mere gruppen er under angreb, jo større legitimitet får kampen for partisanen med hensyn til at forsvare den. Partisanens krig er således ikke blot en kamp med irregulære væbnede midler, men også en kamp om legitimitet, dvs. om værdier, om hvilken orden der skal gøres gældende inden for et bestemt territorium. Det var i et sådan politisk landskab i Anbar-provinsen i Irak, al-Qaeda og de tilrejsende jihadistiske grupper blandede sig og mobiliserede i.

Al-Qaeda i Irak

Dannelsen af al-Qaeda i Irak går tilbage til 2004, hvor den jordaniske jihadist Abu Musab al-Zarqawi (Ahmad Fadeel al-Nazal al-Khalayleh) etablerede sin gruppe *al-Tawhid wal Jihad* (Enhed og Jihad) og lagde grunden til de militante islamistiske oprør mod invasionsstyrkerne i Irakkrigen.²⁴ Gruppen havde sin grobund i Irakisk Kurdistan, hvor der gennem 1990'erne var blevet dannet nogle mindre, men radikale grupper inspireret af al-Qaeda, og som i 2001 gik sammen i dannelsen af *Ansar al-Islam* under ledelse af Mullah Krekar (Faraj Ahmad Necmeddin). Krekar fik allerede i 1991 norsk asyl som flygtning fra Nordirak, men var i 2001 i Irakisk Kurdistan sammen med andre kendte jihadistiske grupper med forbindelse til al-Qaeda, og sammen etablerede de Ansar al-Islam, som Zarqawi også var en del af. Det var den gruppe og det sammenrend af forskellige ledere, der også talte veteranen Abu Musab al-Suri, som den amerikanske udenrigsminister, Colin Powell, henviste til i sin tale i FN's Sikkerhedsråd i februar 2003, da han fremlagde begrundelserne for Irakkrigen.²⁵ Da krigen mod Afghanistan

²⁴ Historien rides kort op af lederen Abu Bakr al-Baghdadi 8. april 2013, hvor han erklærer ISI og Jabhat al-Nusra for sammelagt under navnet ISIL, der skal erstatte de to andre. Sammenlægningen kommenteres af en talsmand for Jabhat al-Nusra, Abu Suleiman al-Muhjir i et interview 12. april 2014, publiceret på Twitter og oversat på SITE Intelligence: Australian Cleric in al-Nusra Front Gives Comprehensive Interview on Issues with ISIL, Infighting in Syria. For analyse og dokumentation se Lars Erslev Andersen, DIIS Report, anf. værk s. 22ff.

²⁵ Hele Colin Powells tale kan læses her: Colin Powell: „Full text of Colin Powell's speech“, *The Guardian*, February 5, 2003, http://www.nytimes.com/2005/09/09/politics/ogpowell.html?_r=0 Powell har selv kaldt talen for

blev indledt i oktober 2001 som reaktion på 11. september-terrorismen, flygtede en del al-Qaeda-folk gennem Iran til Irakisk Kurdistan, hvor de tilsluttede sig Ansar al-Islam, som derved kom under stigende indflydelse fra udenlandske jihadister. For Krekar endte det med, at han blev skubbet til side af de tilrejsende arabiske veteraner fra Afghanistan-krigen og via Holland kom tilbage til Norge. Zarqawi tog i 2004 kontrol over gruppen og samlede de tilrejsende jihadister samt irakiske oprørere i sin gruppe *al-Tawhid wal Jihad* (Enhed og Hellig Krig).

Zarqawi blev kendt for sin radikalisme og brutalitet, dels gennem de uhyggelige videoer, hvor gidsler blev halshugget, dels gennem hans gruppes systematiske forsøg på at fremprovokere en borgerkrig mellem sunni- og shiamuslimer ved bl.a. at bombe shiamuslimske moskeer og helligdomme. Især blev videooptagelsen af likvideringen af amerikaneren Nicholas Berg i maj 2004 kendt verden over som udtryk for Zarqawis brutalitet, der i uhyggelig grad ligner de voldshandlinger, IS i dag er berøgtet for. Zarqawi fremstår som et forbillede og en martyr, IS beundrer og henviser til, og han indtager i IS samme rolle og status som Osama Bin Laden gør i al-Qaeda.²⁶ Zarqawi var ikke al-Qaeda-medlem, og al-Qaeda-ledelsen var kritiske over for både hans brutalitet og angreb på shiamuslimer, fordi den mente, angrebene skulle rettes mod amerikanerne og den nye irakiske regering.²⁷ Ikke desto mindre blev Zarqawis gruppe i oktober 2004 under navnet *al-Qaeda-Komiteen for Jihad i Mesopotamien* officielt en del af al-Qaeda-netværket og vedblev at være det efter Zarqawis død.²⁸ I 2005 kom den amerikanske efterretningstjeneste i besiddelse af et brev fra al-Qaeda-lederen Ayman al-Zawahiri til al-Zarqawi, hvor Zawahiri bl.a. gjorde opmærksom på, at det i kampen er nødvendigt at fastholde lokalbefolkningens

en skamlet på sin karriere: Steven Weismaman: „Powell Calls His U.N. Speech a Lasting Blot on His Record“, *New York Times* September 9, 2005, <http://www.nytimes.com/2005/09/09/politics/ogpowell.html> I sin tale henviste Powell til tilstedeværelsen af al-Qaeda-krigere i Irakisk Kurdistan og til, at Zarqawi var blevet set i Irak. Men det var forkert at påstå, at der var et samarbejde mellem al-Qaeda og Saddam Hussein, samt at dette samarbejde gik ud på at producere masseødelæggelsesvåben.

²⁶ I *Dabiq*, der er IS's eget tidsskrift, henvises der jævnligt til Zarqawi.

²⁷ Bryan Price, Dan Milton, Muhammad al-'Ubaydi, Nelly Lahoud: *The Group That Calls Itself a State: Understanding The Evolution and Challenges of the Islamic State*, Combating Terrorism Center (CTC) at West Point, Report December 16, 2014 (kan downloades som PDF fil på CTC's hjemmeside: <https://www.ctc.usma.edu>).

²⁸ Om Zarqawis karriere, se f.eks. Mary Anne Weaver: „The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarqawi“ i *The Atlantic*, juli 2006, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/304983/>.

støtte og opbakning.²⁹ Dette råd fulgte al-Qaeda i Mesopotamien (Al-Qaeda i Irak, AQI) ikke, men gennemførte en rigid og dogmatisk ledelse i de byer, gruppen kontrollerede, hvilket fremmedgjorde den lokale irakiske befolkning. Denne fejllæsning af både ideologien, strategien og situationen i det irakiske samfund førte til et „oprør fra neden“ mod al-Qaeda, ledet af en række sunnimuslimske stammeledere eller sheiker.

Zarqawi blev dræbt af amerikanske styrker i et såkaldt målrettet drab den 7. juni 2006 nord for byen Baquba i Irak. Året inden havde han mod al-Qaedas vilje erklæret decideret krig mod de irakiske shiamuslimer, og volden i Irak eskalerede konstant og stærkt. Konflikten mellem Irak-gruppen og seniorlederne i al-Qaeda blev forværret efter Zarqawis død, fordi efterfølgeren Abu Hamza al-Muhajir svor troskabsed til Abu Omar al-Baghdadi, der havde dannet gruppen Islamisk Stat i Irak (ISI – det senere ISIL og IS). Med sin troskabsed underkastede Abu Hamza al-Qaeda hæren ISI, hvilket selvsagt skabte vrede hos al-Qaeda-lederen. Den legitimitet i den irakiske lokalbefolkning i Anbar-provinsen, AQI havde vundet i krigens første år i oprøret mod især USA, mistede gruppen i stigende grad i 2006.

„*The Surge*“ og „*The Awakening Sheikhs*“

Utilfredsheden blandt de lokale irakiske sunnimuslimer med AQI (ISI) voksede, fordi man ikke kunne lide den fundamentalistiske gennemførelse af sharia, AQI stod for, og fordi lokale oplevede, at de tilrejsende al-Qaeda-folk tilranede sig deres værdier, ejendomme og endog kvinder. Samtidig var de bekymrede over, at Iran skulle få for stor indflydelse på regeringen i Bagdad. Endelig var de pressede af voksende angreb fra shiamuslimske militser. I spidsen stod en række stammeledere, der kom til at gå under navnet *The Awakening Sheikhs*, på arabisk *Sahwat al-Anbar* (opvågning i Anbar) eller simpelthen *Sahwa*. De tilbød at arbejde sammen med de amerikanske tropper i en bekæmpelse af al-Qaeda, og amerikanerne var åbne over for forslaget. Trods adskillige offensive operationer i Falluja, der blev anset som al-Qaedas højborg, steg volden, og det gjorde kritikken og utilfredsheden med krigen også. Midtvejsvalget i USA i 2006, der burde handle om de enkelte staters egne forhold, kom overvejende til at handle om

²⁹ Office of the Director of National Intelligence: „Letter from al-Zawahiri to al-Zarqawi“, <http://fas.org/irp/news/2005/10/dni101105.html> Her afslører Zawahiris fundering i den klassiske (venstreorienterede) oprørs- og revolutionslitteratur sig, hvilket er et punkt, hvor det oprindelige al-Qaeda-lederskab adskiller sig fra Zarqawi og det senere IS, som i højere grad henter inspiration i den islamiske jihad- (forstået som hellig krig) tradition. <http://fas.org/irp/news/2005/10/dni101105.html>.

Petraeus mødte Abdel Sattar Abu Risha i marts 2007. Den firestjernede general David Petraeus overtog ledelsen af de amerikanske styrker i Irak januar 2007. Den amerikanske strategi blev ændret og førte dels til amerikansk troppeforøgelse (the Surge), dels til samarbejde med irakiske sunnimuslimske stammeledere (Awakening Sheikhs), der ville arbejde sammen med de amerikanske tropper om at bekæmpe al-Qaeda. Lederen af de irakiske stammer var Abdel Sattar Abu Risha, der på billedet taler med Petraeus i den irakiske provinshovedstad Ramadi i Anbar. Sheikh Risha mødte også præsident George W. Bush i Bagdad. I september 2007 blev han dræbt af et bombeangreb. Foto: Patrick Baz, Scanpix.

Irakkrigen, og utilfredsheden blandt de amerikanske vælgere var stor. George W. Bush led et nederlag, hvilket førte til firing af forsvarsministeren, Donald Rumsfeld, som blev erstattet af Robert Gates. Som reaktion på den stigende vold i Irak og den voksende kritik havde et antal prominente kongresmedlemmer med støtte fra Det Hvide Hus i marts 2006 etableret *Iraq Study Group*. Udvalget blev i fællesskab ledet af demokraten Lee H. Hamilton og republikaneren James Baker, og udvalgets rapport, der anbefalede tilbagetrækning af de amerikanske tropper, udkom i december 2006.³⁰ Mange kritikere af Irakkrigen delte udvalgets anbefalinger, men præsident George W. Bush overraskede alle og sendte 20.000 flere soldater fra Marinekorpset til Irak i

³⁰ Rapporten fra Iraq Study Group blev publiceret 6. december 2006 af United Institute for Peace (USIP), der havde faciliteret udvalget: http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/index.html.

begyndelsen af 2007. Samtidig fik 10.000 forlænget deres ophold, således at der midlertidigt under navnet *the Surge* fandt en øgning af tropperne på 30.000 sted. Beslutningen var kontroversiel, fordi den ikke blot gik mod *Iraq Study Group*, men også en perlerække af højt dekorerede amerikanske tofficerer.³¹

Beslutningen markerede imidlertid et klart skifte i strategien fra en top down-tilgang, der var blevet udviklet efter Vietnam og på baggrund af studier af *Yom Kippur*-krigen i Israel i 1973 med den klare hensigt at reducere tab af tropper i kampoperationer. Det nye koncept blev kendt som *air-land battle concept* og blev f.eks. anvendt i befrielseskrigen af Kuwait i 1990-91 (*Operation Desert Storm*).³² Her havde USA anvendt mere end en halv million tropper, men under George W. Bush var ideen at erstatte tropper med avanceret teknologi. Udskiftningen af tropper med teknologi blev betegnet *Revolution in Military Affairs* (RMA), og forsvarsministeren Donald Rumsfeld var besluttet på at reducere invasionsstyrken i Irakkrigen i 2003 til maksimalt 250.000 tropper.³³ Rumsfeld fik sin vilje, hvilket Douglas Porch opsummerer i sin fremragende analyse „Vietnam with a happy ending: Iraq and the Surge“: „In sum, Iraqi Freedom in 2003 overran a larger area than had desert storm in 1991 with half the troops at a price about a third of the casualties“.³⁴ I begyndelsen af krigen så det ud som om, RMA-tilgangen var en succes, men hurtigt og især i 2006 stod det klart, at den havde fejlet. Mens officerer udstationeret i Irak diagnosticerede problemet som mangel på tropper, argumenterede og lobbiede en anden gruppe højtstående officerer i USA under ledelse af den firestjernede general David Petraeus for en udskiftning af top down-strategien med en bottom up COIN-strategi, sådan som den blev fremstillet i FM 3-24 i december 2006. Petraeus trak sig tilbage fra aktiv militærtjeneste i forsvaret 2011 efter en strålende karriere. Han blev af Barack Obama udnævnt til direktør for CIA, men måtte allerede året efter trække sig, da det kom frem, at han havde delt klassificerede informationer med sin elskerinde, som også skulle skrive hans biografi. I 2015 blev han idømt to års betinget fængsel og en bøde på 100.000 US dollars. Men før denne skandale var han respekteret for sin karriere,

³¹ Peter D. Feaver: „The Right to Be Right. Civil-Military Relations and the Iraq Surge Decision“, *International Security*, bind 35 (2011), nr. 4, s. 87-123.

³² Douglas Porch: „Vietnam with happy ending: Iraq and the Surge“, Porch: *Counterinsurgency. Exposing the Myths of the New Way of War*, Cambridge University Press, Cambridge 2013, s. 291.

³³ Forløbet er fint skildret i Bob Woodward: *Plan of Attack*, Simon & Schuster, New York 2004.

³⁴ Porch 2013, anf. værk, s. 304.

der tog sin begyndelse i 1974, hvor han var blevet uddannet på West Point Military Academy. I 1985 tog han kandidatuddannelse (MPA) og to år senere fik han ph.d.-graden fra *Woodrow Wilson School of Public and International Affairs* ved Princeton Universitet. Emnet for hans studier var Vietnamkrigen, der havde efterladt det amerikanske forsvaret i dyb aversion mod guerillakrig og COIN. Der var konsensus for den såkaldte Casper Weinberger – Colin Powell-doktrin, der erklærede, at USA kun skulle anvende militær magt, dersom USA's nationale sikkerhed var truet, man var sikker på at vinde krigen, og man havde en strategi for at få tropperne hjem igen. I ti år op til sin ph.d. havde Petraeus studeret oprørskrig og COIN og var fortrolig med både Maos og Galulas bøger om emnet. Petraeus var overbevist om, at de krige, USA i fremtiden skulle udkæmpe, ville være oprørskrige, og han samlede en lille gruppe højstående officerer, der dedicerede deres studier til COIN.³⁵ Gennem lobbyarbejde lykkedes det ham at overbevise det amerikanske Senat og Det Hvide Hus om nødvendigheden af at skifte strategi til COIN, sådan som den var blevet udformet af hans egen gruppe i FM 3-24.

I januar 2007 tiltrådte David Petraeus som øverste chef for styrkerne i Irak, og hans nye strategi passede som hånd i handske med Sawasheikernes tilbud. Petraeus knyttede tillige en australsk officer til sig som toprådgiver, David Kilcullen, som var udlånt fra Australien til det amerikanske udenrigsministerium. I sin bog *The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One* forklarer oberst Kilcullen vanskeligheden ved at bekæmpe oprørskrige med sin teori *The Accidental Guerilla*, der faktisk ligner Carl Schmitts teori om partisaanen ganske meget. Han fik ideen til sin teori under en patrulje i Waziristan i Pakistan, hvor hans pakistanske kollega havde klaget over, hvor svært det var at se forskel på venligtsindede lokale stammefolk, oprørere og terrorister, og at det ofte var tilfældigt, om man ramte rigtigt i sin identifikation. Problemet er både, at oprørerne, der ikke er i uniform, helt klæder sig som lokale og omvendt, at lokale, der egentlig ikke i udgangspunktet sympatiserer med oprørerne, vælger at støtte dem i kampene mod koalitionen og den irakiske hær. På baggrund af sine iagttagelser som officer i kampzonerne samt sin forskning – Kilcullen har en ph.d. i antropologi – udviklede han en model, der kunne forklare fænomenet ved hjælp af fire begreber: *Infection, Contagion, Intervention, Rejection*.³⁶ I *Infection*-fasen organiserer oprørerne

³⁵ Fred Kaplan: *The Insurgents. David Petraeus and the plot to change the American way of war*, Simon & Schuster, New York 2013, s. 24ff.

³⁶ David Kilcullen: *The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*, Oxford 2009.

sig i fjerntliggende områder. Herfra spreder de vold (*Contagion*). Dette fører til intervention af regeringsstyrker og/eller udenlandske tropper, der i jagten på oprørerne ikke kan undgå at ramme civile og skabe lokal ødelæggelse (*Intervention*). De bliver derfor af de lokale opfattet som fjender, der skal bekæmpes (*Rejection*). Pointen er, at interventionsstyrkerne af de lokale opfattes som mere fremmede end de tiltrækkende oprørere, og at de i valget mellem de mere fremmede over for den mindre fremmede vælger at støtte den sidste. Navnlig dette udnyttede oprørerne i Irak strategisk meget bevidst ved systematisk at infiltrere lokalmiljøerne og blive del af dem. Det skete både ved at angribe lokale myndighedspersoner og tiltvinge sig deres funktioner, ved at gifte sig ind i lokalbefolkningen, ofte gennem tvang, og ved at tilbyde en alternativ retsorden og konfliktløsning baseret på sharia-domstole, der i fraværet af statslige institutioner trods alt tilbød muligheder for at løse lokale tvister og dermed tilvejebringe en vis form for orden – i øvrigt ganske som IS gør i f.eks. Aleppo i Syrien.³⁷ På denne måde blev de en del af det lokale, også selvom de blev opfattet som fremmede og mødt med modvilje – indtil nogle endnu mere fremmede rykker ind. Det er Kilcullens gennemgående pointe i sin bog, at militære angreb på fjenden, i dette tilfælde de irakiske jihadister, forstærkede den proces, han havde beskrevet i sin teori og dermed modstanden mod regeringshæren og invasionsstyrkerne. Hans opfattelse var, at den rigtige strategi ville være beskyttelse af civilbefolkningen og styrkelse af lokale militser til selv at beskytte sig mod og bekæmpe fjenden. De lokale skulle overbevises om, at invasionsstyrkerne var der for at beskytte dem og ikke for at bruge deres miljø, byer og marker som slagmark for en krig mod oprørerne. Frem for at jage fjenden skulle det være invasionsstyrkernes primære opgave at opbygge lokale sikkerhedsstrukturer funderet i lokalmiljøet – og ikke en udefrakommende, amerikansk trænet regeringshær, der af de lokale ville blive opfattet som mere fremmede end jihadisterne – til at bruge disse lokale militser til at smide de udefrakommende oprørere på porten, og akkurat dette blev strategien i Anbar-provinsen i Irak under *the Surge*.³⁸ Det vurderes, at omkring 100.000 sunnimuslimske irakere, der gik under navnet *Sons of Iraq*, blev trænet og bevæbnet af amerikanerne i perioden

³⁷ Christoph Reuter: „The Terror Strategist: Secret Files Reveal the Structure of Islamic State“, *Der Spiegel* 18. April 2015.

³⁸ Kilcullen anf. værk; Niel Smith & Sean MacFarland: „Anbar awakens: The tipping point“, *Military Review*, March-April 2008.

2007-2009. Deres politiske motivation for at alliere sig med amerikanerne blev understøttet af en månedsløn på 360 USD.³⁹

I indledningen til FM 3-24 var det centrale i strategien at opbygge tillid (vinde *Hearts and Minds*) til de lokale ved at yde dem beskyttelse, støtte dem, og hjælpe dem til at forsvare sig selv. Man skulle ikke gå ind i det lokale civilsamfund tungt bevæbnet, men vise tillid og komme ubevæbnet, hvad Petraeus faktisk demonstrativt gjorde i nogle byer. I stedet for krig i form af oprørsbekæmpelse skulle der være tale om fredsskabelse ved at styrke lokale kræfter og opbygge lokale institutioner og militser. De amerikanske styrkers opgave var i højere grad træning, uddannelse i brug af våben og specialoperationer samt understøttelse af de lokale militser, der selvfølgelig både kunne det lokale sprog og kendte terrænet. Denne strategi for fredsbevaring blev i andre sammenhænge hilst velkommen af teoretikere og antropologer, der så strategien som en nedefra op-tilgang, der ydede respekt for lokal kultur, sprog og samfundsforhold.⁴⁰ Tilgangen blev teoretisk diskuteret og omtalt under begrebet *hybridity* og vandt indpas i freds- og konfliktforskningen, der ikke i begyndelsen opdagede, at der mest af alt var tale om en strategi for oprørsbekæmpelse, hvor der reelt skete en militarisering af det civile samfund.⁴¹ Kort sagt handlede strategien om at bevæbne lokale til at dræbe fjenden fremfor at gøre det selv, og i Irak så den ud til faktisk at virke. I hvert fald dalede volden betydeligt, og præsident Bush' kritikere måtte sande, at han havde gjort rigtigt ved at indlede *The Surge* fremfor at høre på anbefalingerne om at trække styrker ud.⁴²

Svagheden ved strategien var dog, at lokalsamfundet blev oversvømmet med våben og veltrænede dræbere. Så lang tid de var loyale over for det overordnede freds- og stabiliseringsprojekt, var det fint, men ville de blive utilfredse og vende våbnene mod centralregeringen eller invasionsstyrkerne, ville de på grund af deres træning og udstyr blive overordentlig farlige og destabiliserende. Akkurat dette skete i Irak, fordi de lokale sheiker og militser i de sunnimuslimske områder ikke fik indfriet løfterne om politisk indflydelse i Bagdad og indrul-

³⁹ Steven Simon: „The Price of the Surge“, *Foreign Affairs* May/June 2008; Stephen Biddle, Jeffrey A. Friedman, and Jacob N. Shapiro: „Testing the Surge. Why Did Violence Decline in Iraq in 2007?“, *International Security*, bd. 37, nr. 1 (sommer 2012), s. 7-40.

⁴⁰ Porter, anf. værk s. 6-7.

⁴¹ Jf. Moe, anf. værk.

⁴² Niel Smith & Sean MacFarland, anf. værk; David Kilcullen, anf. værk.

lering af deres militser i den irakiske hær. Allerede i 2008 skrev Stephen Simon, forsker ved *Council on Foreign Affairs* og tidligere topembedsmand i *The National Security Council* under Clintonadministrationen, en næsten profetisk artikel i det prestigefyldte tidsskrift *Foreign Affairs*, hvor han pegede på nødvendigheden af at integrere stammerne og militserne i den irakiske stat samt udbedre de oplagte mangler, der prægede de sunnimuslimske samfund, dersom nedgangen i volden, som kunne konstateres i 2008, skulle vare ved og munde ud i en sammenhængende irakisk stat.⁴³ Men sådan gik det ikke. Det, der var en stabiliserende faktor, og som i et par år frem til 2011 fik volden til at falde i Anbar-provinsen, blev til veltrænede og stærkt bevæbnede oprørsgrupper. Løfterne til dem blev aldrig indfriet, og i stedet forvandlede nogle af dem sig fra at være bekæmpere af oprør og terrorisme til oprørere og terrorister – oven i købet endnu farligere på grund af deres træning og erfaring end de oprørere, de skulle hjælpe amerikanerne med at nedkæmpe.

Blandt sunnimuslimere var der i 2009 en udbredt optimisme. Mange mente, at fremtiden tegnede lys, hvilket især skyldtes tilliden til, at partiet *al-Iraqiya* kunne sikre dem indflydelse i Bagdad og give dem udsigt til job og del i ressourcerne samt tilvejebringe sikkerhed og stabilitet. Det var stammelederne, der sammen med moderate islamister og sekulære, herunder også shiamuslimer, udgjorde fundamentet i *al-Iraqiya*-partiet, som vandt valget i 2010, men ikke fik lov at bruge sejren. Resultatet blev en radikalisering af sunnimuslimsk base-rede militser og en genkomst af *al-Qaeda*-grupper, der, navnligt efter at amerikanerne trak sig ud af Irak ved udgangen af 2011, oprappede deres aktiviteter betydeligt. Selvsamme dag, som USA trak sine tropper ud af Irak, indledte *al-Maliki* en veritabel offensiv mod sunnimuslimske politikere og udrensning af dem i Bagdad. Protester udviklede sig til egentlige protestlejre i byerne i Anbar-provinsen, og demonstranterne blev stadig mere bevæbnede, samtidig med at *ISI* (det senere *ISIL* / *IS*) vandt større indpas i byerne. *Maliki*s forsøg på at bremse protesterne gennem anholdelser af demonstranter og bombninger af protestlejrene avlede modvold, der udviklede sig til spektakulære angreb på de irakiske sikkerhedsstyrker, og den 12. juli 2013 angreb *ISI* *Abu Ghraib*-fængslet, dræbte 68 sikkerhedsvagter og slap 500 fanger fri. I december samme år forsøgte regeringen igen at angribe protestlejrene, men det førte i stedet til, at *ISIL* (som gruppen havde kaldt sig siden april 2013) overtog byen *Fallujah* og dele af *Ramadi*, som den vedblev at kontrollere trods bombekampagnen mod dem. Dermed var borgerkrigen for alvor i gang igen.

⁴³ Simon, anf. værk.

I modsætning til valget i januar 2005, der blev boykottet af de fleste, stemte op mod 80 % af sunnimuslimerne i 2010 og gav sejren til *al-Iraqiya*. På grund af Nuri al-Malikis politik forduftede deres tillid til Bagdads løfter og til fremtiden som dug for solen, og i stedet blev der skabt et særdeles frugtbart vækstgrundlag for militant islamisme og jihad. ISIL udnyttede grundlaget optimalt. I byerne overtog de forretningerne, de startede rekruttering og indledte samarbejde med andre sunnimuslimske grupperinger, herunder mere sekulære med militære kompetencer eller indsigt i administration, markedsføring, økonomi etc., og fik yderligere opbakning med borgerkrigen i Syrien på grund af Assads brutale angreb på sunnimuslimer der.⁴⁴ ISIL fik tillige støtte fra stater som Tyrkiet, der kunne bruge dem mod de syriske kurdere, formentlig fra nogle af de arabiske Golfstater, især Qatar og Saudi-Arabien, samt i hvert fald fra rige såkaldte velgørenhedsfonde, som sendte kufferter med penge i kontanter til Tyrkiet, hvorfra de blev smuglet over grænsen til ISIL. Dertil kom de mange tilrejsende, først og fremmest til Syrien, men også til Irak, og det er lige præcis pengestrømmene og migranterne, som FN's Sikkerhedsresolution under generalforsamlingen i 2014 sigter til at stoppe.⁴⁵ Efter erobringen af Mosul, oliefelter og raffinaderier i både Syrien og Irak, landbrugsområder og kraftværker samt plyndring af banker og overtagelse af det amerikanske militære udstyr, som den irakiske hær efterlod under sin flugt, har IS (ISIL blev til IS 29. juni 2014) fået nyt udstyr og nye indtægtskilder, herunder salg af olie på det sorte marked.⁴⁶

Militær orientalisme og COIN-myten

Der er ingen tvivl om, at volden i løbet af 2007 og frem til 2011 var støt faldende i Irak, og at *the Surge* og *Sahwa*-sheikerne bidrog hertil. Der er heller ingen tvivl om, at Nuri al-Maliki-regeringen med Iran i ryggen førte en stærk sekterisk og for et sammenhængende Irak destruktiv politik, hvor der ingen vilje var til at skabe forsoning med sunni-

⁴⁴ al-Qarawee, Harith (24.10.2013): „Al-Qaeda Sinks Roots in Mosul“, *al-Monitor* (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/10/al-qaeda-mosul-iraq-sunnis-minorities.html>).

⁴⁵ UN Security Council Resolution 2178 (2014) [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20(2014)).

⁴⁶ Dan Drolette JR: „The Money Behind the Islamic State“, *Bulletin of the Atomic Scientists*, <http://thebulletin.org/money-behind-islamic-state7294>; Stevens, Michael: „Islamic State: Where does jihadist group get its support“, *BBC News*, 1 September 2014, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29004253>; Keith Johnson: „The Islamic State Is the Newest Petrostate“, *Foreign Policy* 28. juli 2014, http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/07/28/bagdads_hillbillies_isis_iraq_syria_oil_terrorism_islamic_state.

muslimerne og inddrage dem i den nye stats politiske ledelse og sikkerhedsapparat. Disse konklusioner oversættes ofte til, at David Petraeus' COIN-strategi faktisk virkede, og at eskaleringen af volden i 2012 og frem skal begrundes i, at al-Maliki ikke indfrie de løfterne til de sunnimuslimske grupper: Havde Sahwa-sheikerne fået en politisk rolle og indflydelse i den irakiske regering efter parlamentsvalget i 2010, og var *Sons of Iraq* blevet indrulleret i den irakiske hær, ville COIN have været en succes og ført til en fredelig integration af den irakiske stat. Dermed ville konklusionen angående strategi være, at COIN, der retter sig mod de lokale hinsides staten, altså uden forpligtende samarbejde med centralregeringen, er dømt til på sigt at mislykkes, hvori- mod *turn to the local* COIN-strategi har gode chancer for at skabe fred og stabilitet, dersom staten og centralmagten forpligtende inddrages i den. Det var for så vidt også præmissen for Stephen Simons skeptiske artikel i *Foreign Affairs*, og det er også udgangspunktet for den kritik, Obama-regeringen har stået for skud for efter den irakiske borgerkrigs genkomst i 2014, hvor kritikken ikke retter sig mod Irakkrigen som sådan, men mod præsident Obama for med udgangen af 2011 og uden sikkerhedsaftale med den siddende Nuri al-Maliki-regering at trække tropperne for tidligt ud fremfor at blive i Irak og presse centralregeringen til at forsones sig med sunnimuslimerne ved at integrere dem i staten.⁴⁷ I forlængelse af denne konklusion skulle strategien til bekæmpelse af IS fra 2014 og frem i store træk følge COIN-strategien kombineret med en klassisk inddæmning (*containment*), sådan som FN's Sikkerhedsråds resolution nr. 2178 fra 24. september 2014 klart lægger op til: Lokale militser loyale mod regeringen i Bagdad og koalitionen og fjendtlige mod IS skal trænes og have støtte i form af våben, logistik og efterretninger samt bombestøtte fra jagerfly, samtidig med at regeringen i Bagdad skal forpligtes på at føre en integrerende politik over for alle grupper, inklusive sunnimuslimerne, i den irakiske stat. Dette er faktisk mere eller mindre den strategi, USA og koalitionen har lagt, siden krigen mod IS blev indledt i august 2014: En Petraeus-lignende COIN-strategi minus *the Surge*, der er erstattet af kraftig støtte fra jagerfly.

En række kritiske studier sætter imidlertid spørgsmålstegn ved disse præmisser og konklusioner og rejser tvivl om, hvorvidt COIN-strategien i Anbar faktisk var den succes, som den er blevet fremstillet som. Vi har allerede henvist til Simons artikel, der udtrykker skepsis, men der er andre, som mere direkte dekonstruerer Petraeus' COIN-strate-

⁴⁷ Simon, anf. værk; David Siddharta Patel: „ISIS in Iraq: What We Get Wrong and Why 2015 Is Not 2007 *Redux*, *Middle East Brief*, Brandeis University, nr. 87, januar 2015, s. 5.

gi, således Stephen Biddle, Jeffrey A. Friedman og Jacob N. Shapiro i deres studie publiceret i tidsskriftet *International Security* 2012: „Testing the Surge. Why did Violence Decline in Iraq in 2007“.⁴⁸ I deres studie undersøger de, om det var Sahwa-sheikerne, *the Surge* eller kombinationen af de to, der befordrede nedgangen i volden, samt – og nok så vigtigt – om der i Anbar allerede var etableret en række nødvendige betingelser for, at strategien kunne virke effektivt. Ifølge studiet ville alene en troppeforøgelse ikke have givet resultat, men at the Surge var afhængig af Sahwa-sheikerne – og omvendt. Ydermere konkluderer de, at en af de mest centrale dogmer i COIN-strategi, nemlig den ofte gentagne frase om at „winning hearts and minds“ er nødvendig for, at strategien kan virke, faktisk var helt irrelevant i forhold til Sahwa-sheikerne, fordi intet dokumenterer, at deres tilbud til amerikanerne om at alliere sig mod jihad-grupperne var begrundet i, at de havde ændret deres opfattelse (*mind*) og besluttet sig for at støtte Nuri al-Maliki. Denne konklusion støttes af andre studier, der alle peger på, at den primære begrundelse for at arbejde sammen med koalitionen i bekæmpelsen af jihad-grupperne var et stort pres på stammerne, der blev angrebet af den irakiske hær og shiamilitser. Den vigtigste konklusion i studiet, der ligeledes bekræftes af andre analyser, er, at samarbejdet med stammerne ene og alene var muligt, fordi der, allerede inden USA ændrede sin strategi, var tilvejebragt sikkerhed omkring dem af det amerikanske militær: Den vigtigste forudsætning for Petraeus COIN-strategi var flere *boots on the ground*, der kunne tilvejebringe sikkerhed for de stammer og grupper, der ville alliere sig med koalitionen. Set i det lys er det både forståeligt og samtidig en katastrofe i krigen mod IS, at stammer i Anbar-provinsens hovedby Ramadi i marts 2015 blev nedkæmpet af IS, uden at hverken den irakiske hær eller USA's luftstøtte kunne forhindre det: Der manglede simpelthen landtropper, der kunne hjælpe stammerne med at bekæmpe IS.⁴⁹

Den mest gennemgribende kritik af Petraeus' COIN-strategi leveres af Douglas Porch i hans bog *Counterinsurgency. Exposing the Myths of the New Way of War* fra 2013. Her argumenterer han for, at den amerikanske hærs problemer i Irak først og fremmest skyldtes mangel på tropper. Om han har ret i dette argument, der også fremhæves i andre studier, er svært at afgøre her, men det virker overbevisende, at det var en fejl at basere sin styrke på, at teknologi kunne erstatte landtropper. Herudover dekonstrueres stort set alle de pointer, Petraeus fremførte til støtte for sin strategi: Kontakten med Sahwa-sheikerne star-

⁴⁸ Biddle, anf. værk.

⁴⁹ Biddle, anf. værk s. 38; Pate, anf. værk, s. 5; Green & Mullen, anf. værk, s. 28-31.

tede god tid før *the Surge*, der var blandt de amerikanske topofficerer flere, som havde erfaring med COIN, og den Field Manual (FM 2-07), de opererede efter, åbnede for fleksibilitet på det strategiske område, som blev udnyttet, og i nogle områder var man allerede i gang med at nedlægge de såkaldte super FOB (*Forward Operating Bases*), hvor styrkerne var forskansede og kun havde lokal kontakt, når de rykkede ud for at jage fjenden, mens de i COIN-strategien i stedet mere blander sig med lokalbefolkningen, sådan som Petraeus og FM 3-24 anbefalede. Endelig peger Porch på, at COIN præsenteres på en måde, der helt svarer til den britiske militæranalytiker Patrick Porters begreb Militær Orientalisme: Som også påpeget af andre, f.eks. Laleh Khalili, professor ved *School of Oriental Studies* i London, beskrives oprøreren i FM 3-24 som en eksotisk fjende, et middelalderligt levn, fikseret i tid, engageret i traditioner bestemt af stammetilhørsforhold, blod, skam og ære og ude af stand til at tilpasse sig skiftende omstændigheder og tilegne sig fordelene ved ny teknologi og (post)moderne strategisk tænkning.⁵⁰ FM 3-24 tegner et illusorisk billede, hvor vestlige værdier hentet fra det humanistiske vokabularium nedkæmper den eksotiske fjende uden at fremstille den anden side af mønten, at COIN-strategi uundgåeligt også indebærer brud på internationale krigslove, fører til flytningstrømme og overgreb mod civile og erfaringsmæssigt indebærer stor risiko for brugen af tortur af krigsfanger.

Fremkosten af IS (og for den sags skyld allerede Taliban i Afghanistan og al-Qaida) dekonstruerer denne forestilling af fjenden som „eksotisk“, fordi vi her er vidne til en oprørsgruppe, der fuldt ud er i stand til lang tids strategisk planlægning, sofistikeret brug af hypermoderne kommunikationsstrategier, og helt formår at kombinere nye former af guerillakrig med terrorisme og konventionel krig. Under navnet Islamic State of Iraq (ISI) overlevede IS *the Surge*, reorganiserede sig og fra 2010 mobiliserede i de sunnimuslimske områder og fremstår i dag som en velorganiseret gruppe under ledelse af islamske lærde og veluddannede irakiske officerer, der i Saddam Husseintiden under troskampagnen er blevet socialiseret ind i et miljø af politisk islam i form af salafistisk jihad-ideologi. Mange af IS-krigerne er blevet trænet enten af Saddam Husseins hær eller af amerikanske marinesoldater. Andre er rekrutteret udefra, primært fra Mellemøsten og Sydasiens, og en lille del fra Vesten. Frem til erobringen af Mosul i juni 2014 var IS, der dengang kaldte sig ISIL, stort set ignoreret i vestlige medier og efterretningstjenester, der naturligvis kendte og beskrev

⁵⁰ Porter, anf. værk, s. 55ff; Porch, 2013 anf. værk s. 310ff; Crandell, anf. værk s. 394; Laleh Khalili: „The New (and Old) Classics of Counterinsurgency“, *Middle East Report* 255, bind 40, sommer 2010,

gruppen, men klart undervurderede dens styrke. Ikke desto mindre kan der konstateres en direkte linje mellem indledningen og håndteringen af Irakkrigen i 2003 over the Surge og COIN til fremkomsten af IS. Efter nærmere analyser viser COIN-strategien, således som den blev udviklet og ført igennem af USA under ledelse af David Petraeus, ikke at være et freds- og stabiliseringsprojekt, som medførte integration af Irak og forsoning mellem sunni- og shiamuslimer, men derimod en øget militarisering, der lagde grunden til den borgerkrig, der i lys lue brød ud i 2014. Det var først, da et truende folkemord mod jezidierne udviklede sig, og især da IS angreb de olierige områder omkring Kirkuk og Irbil, hovedbyen i Irakisk Kurdistan, at USA indledte krigen mod IS, der efterfølgende eskalerede voldsomt. Op mod 3000 amerikanere bor i Irbil, hvor de er engageret i bl.a. olieindustrien, og Barack Obama kunne hverken lade dem i stikken eller lade IS løbe Irakisk Kurdistan over ende.⁵¹ Det var som respons på USA's bomber, at IS-talsmanden Abu Muhammad al-Adnani opfordrede muslimer verden over til i IS's navn at lave global terrorisme og dermed gjorde IS til en trussel mod Vesten.⁵² Siden da har sympatiterrorister gennemført angreb – eller med Carl Schmitts ord ført krig bag fjendens linjer – i Vesten og i nogle af de mellemøstlige stater som Saudi-Arabien, Kuwait, Jordan og Tunesien, der støtter den militære koalition mod IS.

Konklusion

Det er således på ingen måde entydigt, at det var ændringen af strategien efter David Petraeus' anvisninger, som var den primære grund

⁵¹ Steve Coll: „Oil and Erbil“, *The New Yorker*, <http://www.newyorker.com/news/daily-comment/oil-erbil>

⁵² Al-Adnans opfordring til muslimer verden over til lave aktioner i IS's navn blev første gang givet 22. september 2014. De to norske forskere Petter Nesser og Thomas Hegghammer, begge med tilknytning til Forsvarets Forskningsinstitut i Oslo, præsenterede 11. juni 2015 på et lukket seminar i Oslo et studie, *Assessing Islamic State's Commitment to Attacking the West*, hvor de bemærker en markant stigning i såkaldt sympatiterrorisme efter al-Adnans opfordring. De identificerer i alt 27 tilfælde af plots, hvor der er en form for IS-forbindelse, inklusive Københavnerskyderierne ved Krudttønden og synagogen i Krystalgade (her bestod forbindelsen i, at gerningsmanden lige inden sine handlinger uploadede en IS-video på sin Facebook-side). I ingen af disse plot har IS været direkte involveret med direktiver og træning, i 15 af dem har der ingen kontakt overhovedet været mellem gerningsmændene og IS – det er dem, de norske forskere betegner sympatiterrorisme, og den har været markant stigende, siden USA og koalitionen indledte krigen mod IS. Deres studie blev efterfølgende sammen med andre præsentationer fra seminaret publiceret i *Perspectives on Terrorism*. Bind 9, nr. 4, Special Issue on the Islamic State august 2015 (Online)

til, at volden i Irak fra 2007 blev betydeligt dæmpet. Troppeforøgelsen, primært til brug for beskyttelse af Sahwa-sheikerne og deres militser samt akkurat disse militser var vigtige bidrag til at vende udviklingen, men det handlede primært om, at de var under voldsomt pres og derfor gerne allierede sig med de amerikanske tropper for at få den nødvendige beskyttelse – og ikke fordi, hverken amerikanerne eller Nuri al-Maliki-regeringen havde vundet deres *hearts and minds*. Der var med andre ord et momentum tilstede, som amerikanerne udnyttede, men som blev grundlagt før ændringen i strategien, og hvis afgørende grundingredienser intet havde med en værdibaseret *going local* strategi, men handlede om beskyttelse, politik og magt. Amerikanerne begik grundlæggende tre fejl i forlængelse af COIN-strategien: for det første lod de sig forføre af den orientalistiske ideologi i COIN-strategien fremfor at fortolke både de lokale og fjenden som dele af et politisk magtspil med hver deres magtpolitiske interesser; for det andet blev de lokale områder voldsomt militariserede, og for det tredje gennemførte de denne militarisering hinsides staten, dvs. uden at tage al-Maliki regeringen i ed på strategien og presse den til indrømmelser over for sunnimuslimerne.

Ser man på strategien mod IS, der blev tilrettelagt, efter IS angreb Irbil og Kirkuk i Irakisk Kurdistan, består den i at træne og opbygge lokale militser, men uden at tilvejebringe den sikkerhed af militserne og stammerne, der viste sig helt afgørende for succes i 2007 og frem. Heller ikke i strategien mod IS ses et vedholdende pres mod regeringen i Bagdad om at komme sunnimuslimerne i møde. Sammenholdes strategien mod IS med de reelle erfaringer fra COIN i 2007-2008, mangler sikkerhed og beskyttelse af de arabiske, sunnimuslimske stammer og militser, koalitionen vil samarbejde med, i fatal grad, ligesom et pres på regeringen i Bagdad for at være regering for alle irakere reelt er fraværende. Håbet om, at IS's egne gerninger og koalitionen fremstilling af IS som „dødens netværk“ og den inkarnerede ondskab kan få de lokales *hearts and minds* til at flytte sig over på koalitionen side, er levende, men efter alt at dømme lige så illusorisk, som det var i 2007-2008, hvor det var den beskyttelse, de amerikanske marinesoldater kunne yde Sahwa-stammerne, der fik dem til at skifte side. Hverken amerikanske landtropper eller andre effektive tropper er til stede i dag i Anbar, og for anti-IS-stammerne er et samarbejde med de eneste regulære tropper i området, de shiamuslimske militser, derfor eneste alternativ til IS, hvilket næppe er en bæredygtig strategi at forlade sig på.

SUMMARY

Counterinsurgency and Orientalism

US Counterinsurgency in Iraq and the strategy towards Islamic State

The situation in Iraq and Syria in 2015 cannot be fully understood without looking back on the war against Iraq launched by the USA and the so-called Coalition of the Willing in March 2003, as well as considering on the way in which the war and Iraq's new political dynamics – local and regional – were handled in the aftermath of the invasion. This article assesses the long-term political consequences of the „turn to the local“ in U.S. counterinsurgency (COIN) strategy by critically interrogating the so-called „Anbar-awakening“ in Iraq. Facing a steady increase in violence and insurgency in the Anbar province in Iraq 2006 despite comprehensive kinetic US military operations, the US Command in Iraq decided to shift strategy, and adopted the COIN approach that came to be known as the Surge. Sunni Muslim communities in Anbar province were the base for the insurgency, and especially Fallujah was then seen as the center for al-Qaeda operations. The locals were squeezed between al-Qaeda insurgency groups, the Iraqi Army, Iraqi Shia militias, and US invasion forces that all transformed the cities in Anbar into battlefields.

A group of tribal leaders – The Awakening Sheikhs (Sahwat al-Anbar / Sahwa movement) – offered to cooperate with the US forces in fighting al-Qaeda. This offer led the new US Chief of Command David Petraeus and his adviser, the Australian colonel and anthropologist David Kilcullen, to change US strategy from killing enemies to protecting the locals by training local militias and providing them with logistical and intelligence support as well as weapons. Apparently these alliances succeeded in hunting down al-Qaeda, but the Sheikhs were never included in the political process in Baghdad and the militias were refused inclusion in the Iraqi Army. In 2014 many of these trained, but politically marginalized, locals were supporting Islamic State (IS) in Iraq. Based on US Army documents and secondary literature as well as Iraqi sources, this article deconstructs the narrative of the Surge and analyses the political context after the Surge in order to explain what went wrong with the COIN strategy 'turning to the local' in Iraq. The article offers an in-depth examination of the unintended political and military consequences resulting from the incorporation of local political actors into COIN operations that links the shift in strategy in Iraq and the fight against al-Qaeda with the contemporary „rise“ of IS.